

PAUza

Akademicka

Rok XI

Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności

Nr 449

Kraków, 13 grudnia 2018

pauza.krakow.pl

pau.krakow.pl

Przywrócić imię własne...

Zmiana bądź odebranie imienia własnego lub nazwiska rodowego są bardzo bolesne. Dowodzą tego wieloletnie starania w sprawie polskiej pisowni nazwisk Polaków na Litwie oraz opór Turków wobec tego typu reform w Bułgarii w latach 80. XX w. Jest to również bolesne, gdy chodzi o imię własne dyscypliny naukowej – o likwidację jej nazwy, a w tym przypadku trzech nazw: antropologia (kulturowa, społeczna), etnologia, etnografia, skreślonych z właśnie przyjętej listy dyscyplin naukowych. Pod tą trójnazwą polska etnologia/etnografia/antropologia kulturowa jest obecna w świecie od ponad 150 lat. W Polsce uznała ją Akademia Umiejętności w 1873 roku, powołując odpowiednią komisję. Budowaliśmy wspólnotę uczonych ponad zaborami (czasopisma wydawane we Lwowie, Krakowie i Warszawie), prowadziliśmy wówczas egzotyczne badania na różnych kontynentach, podejmowaliśmy współpracę międzynarodową w czasach, gdy nie istniało państwo polskie. Jednym z pierwszych instytutów Towarzystwa Naukowego Warszawskiego był Instytut Nauk Antropologicznych i Etnologicznych, zlikwidowany w 1952 roku.

Nazwy własnej nie można sprowadzać do definicji desygnatu. Kryje się za nią człowiek, wspólnota. Nazwa jest częścią tożsamości badaczy. Wyrażają ją tworzone przez nas instytucje, rytuały, pamięć o Ojcach Założycielach, składane im w darze księgi jubileuszowe (niepunktowane), doktoraty honorowe – w 1984 roku doktorem honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego został antropolog, uczeń Bronisława Malinowskiego, Sir Raymond Firth. Te wszystkie działania utrwalały pamięć dokonań i tym samym ciągłość kultury naukowej. Zapewniały nam kontynuację dociekań skierowanych na to samo od 150 lat pytanie, pytanie wciąż aktualne i aktualizujące się dzisiaj w dobie globalizacji i migracji, pytanie o mechanizm powstawania i skutków różnorodności kultur w obrębie jednego gatunku przyrodniczego – człowieka.

Pod nazwą antropologii/etnologii jesteśmy znanymi i uznanymi partnerami prac badawczych, członkami międzynarodowych organizacji slawistów, mongolistów, afrykanistów, amerykańistów itd., a przede wszystkim istniejącej od 100 lat International Union of Anthropological and Ethnological Sciences. Na ironię zakrawa fakt, że najbliższy kongres Unii odbędzie się w Poznaniu w roku 2019, gdy nazwy żadnej z naszych dyscyplin nie będzie już w polskim spisie nauk.

Słowo „sciences” w nazwie Unii sygnalizuje, że nie wszyscy antropologowie określali i określają siebie jako humanistów. Dążenie do ścisłości w rozumieniu nauk eksperymentalnych wykazywali m.in. nasi uczeni, w tym Bronisław Malinowski, światowej sławy antropolog. Nadal czynimy próby w tym kierunku. Nawijujemy do różnych modeli nauk. Nie wszyscy sprowadzają kulturę do tekstu. Niektórzy optują za współpracą z naukami społecznymi, inni – eksperymentalnymi. Od nauk o kulturze odróżnia nas prowadzenie intensywnych, długoterminowych badań terenowych i zasada obserwacji uczestniczącej. To właśnie uzyskiwane dzięki nim wyniki stały się źródłem inspiracji dla nauk o kulturze (nowa humanistyka), a także dla badaczy różnych dziedzin szczegółowych, jak antropologia medycyny, praw człowieka, integracji europejskiej, teatru, słowa i innych. Antropologia i etnologia jako kierunki nauczania są cenione przez studentów, bez których groziłby nam uwiąd, jak to bywa, gdy nie ma następstwa pokoleń.

Antropologia/etnologia światowa od swych początków była związana z powstawaniem stowarzyszeń obrony praw aborygenów, kobiet, dzieci, a więc grup słabszych. Ich działalność zaowocowała sformułowaniem zasady kształcenia ludzi o otwartych umysłach, otwartych na Inność, Równość, Szacunek, zdolnych do dialogu.

To nie jest tylko sprawa zmiany wizytówki. To sprawa tożsamości i budowanej od ponad 150 lat tradycji oraz realizowania misji nie tylko w Polsce. Panie Ministrze, dobry gospodarz nie powinien tego przekreślać.

ZOFIA SOKOLEWICZ

Instytut Etnologii i Antropologii UW

Kraków

Partnerem czasopisma jest Miasto Kraków

Erasing Polish Anthropology?

Society for the Anthropology of Europe

Elżbieta M. Goździak and Izabella Main, December 7, 2018

Anthropology is no stranger to political attacks. In the United States in 2011, Florida Governor Rick Scott argued that there was no need for more anthropologists in the state. He said he wanted to spend taxpayers' dollars giving people science, technology, engineering, and math degrees. Ironically, his own daughter studied anthropology. We remember too well the closing of the anthropology departments at Howard University and before that at Allegheny College. Budget cuts and shutting down individual departments are painful and often harmful to anthropology, but they pale in comparison to an ongoing effort to erase the discipline in an entire country.

Erasing the discipline is exactly what Jarosław Gowin, the Polish Minister of Science and Education, has done. On October 1, 2018, he signed a new law known as the Constitution for Science (Konstytucja dla Nauki) or simply Law 2.0 (Ustawa 2.0). Aspiring to reform Polish sciences, Minister Gowin declared that ethnology and anthropology are no longer independent disciplines. Instead, they are now part of a new field of scientific inquiry: the study of culture and religion. Never mind that there are no institutions – departments, training programs, or journals – to justify the creation of this new discipline.

The attack on anthropology is part of a broader attempt to reform Polish academia, in which the democratically elected university presidents will be replaced by rectors nominated by university councils (composed mainly of entrepreneurs and politicians), where free market competition and collaboration with businesses will rule, and where tenure-track jobs will be replaced with flexible employment. These neoliberal mantras are repeated over

and over by the politicians involved in the creation of the new law. The wider reform is part of the so-called “good change” (dobra zmiana) promoted by the conservative Polish government and eerily reminiscent of President Donald Trump’s Make America Great Again campaign in the United States.

Many questions remain: Why has the Polish government passed this law? And why has it targeted anthropologists? Is it because anthropologists have undertaken critical studies of the current establishment, knowledge production, gender policies, rising nationalism, and a slew of other “uncomfortable topics”? Are Polish decision-makers following in the footsteps of Prime Minister Viktor Orbán, who has ordered gender studies to be removed from Hungarian curricula? It certainly seems so.

This is not the first time in Poland’s history that social sciences went from holding tremendous cachet to becoming a punching bag for politicians.

This is not the first time in Poland’s history that social sciences went from holding tremendous cachet to becoming a punching bag for politicians. As part of the reform of higher education initiated in the late 1940s, the Polish Ministry of Higher Education decided to eliminate independent ethnological studies, considering them to be a product of bourgeois science. Following the Soviet model, three previously separate academic programs – prehistory, classical archaeology, and ethnography – were replaced by a newly created history of material culture.

The political thaw of 1956–1957 reinstated ethnography programs, but for many years the push was

Bronisław Malinowski, born in Kraków in 1884. LSE Library / Flickr (No known copyright restrictions).

for ethnography to focus, mainly or solely, on folk culture and stay away from social or cultural anthropology. Those anthropologists who tried to resist – Jan Stanislaw Bystroń, Jan Czekanowski, Kazimiera Zawistowicz-Adamska – were accused by the press of being racist and deprived of their rights to publish and hold seminars.

There is a growing need for anthropologists with expertise in cultural and social diversity, willing to study and advocate on behalf of populations that are marginalized and discriminated against.

Things changed in the 1970s and 1980s. The effects of Perestroika on the Soviet Bloc and gradual liberalization in Poland enabled Polish anthropologists to conduct research in Europe, Asia, Africa, and South and North America. After 1989, when Poland underwent democratization, the departments of ethnography became departments of ethnology and cultural anthropology. This was not a simple change of labels. The new names reflect the richness and diversity of research themes and methodologies Polish anthropologists have been pursuing for decades. Estimated at eight thousand trained anthropologists, the discipline has made important contributions to the development of academic knowledge production and training, museum practice, establishment of non-governmental organizations and cultural centers, and many other institutions both in Poland and abroad. Given the current population changes resulting from international migration and growing xenophobia against migrants incited by the populist government, there is a growing need for anthropologists with expertise in cultural and social diversity, willing to study and advocate on behalf of populations that are marginalized and discriminated against.

Polish anthropologists are aware of this need and – like their predecessors – are strongly protesting Minister Gowin's new law. The Committee of the Ethnological Sciences of the Polish Academy of Sciences and the Polish Ethnological Society (Polskie Towarzystwo Ludoznawcze) have demanded that the decision regarding ethnology and anthropology be revoked immediately. They argued that Polish ethnology and anthropology had been included in the OECD classification of social sciences as an autonomous research discipline. They also pointed out that the discipline has had a long history in Poland, going back to 1919 when all Polish universities established departments of ethnology. At our own university, the Adam Mickiewicz University in

Poznań, preparations for the centennial anniversary of the Department of Ethnology and Cultural Anthropology in April 2019 are already under way. The signatories of the protest letter also reminded Minister Gowin that ethnology / anthropology, the main discipline of social sciences and humanities both in Poland and in the world, has been shaped by our very own Bronisław Malinowski. Polish ethnology and anthropology continue to draw the attention of world anthropologists: The International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES) and the World Council of Anthropological Associations (WCAA) are planning to hold the next world congress, aptly called World Solidarities, in Poznań in 2019.

Polish anthropologists are being supported in their current efforts by colleagues from outside Poland. The World Anthropological Union, IUAES, WCAA have all sent letters to Minister Gowin supporting those Polish anthropologists who have urged him to reinstate anthropology and ethnology as independent disciplines. The American Anthropological Association has also written a letter in support. Hopefully, protests in Poland and pressure from the world anthropological community will reverse this decision. Indeed, Polish astronomers have already prevailed: Minister Gowin is promising to reinstate astronomy's status as an independent science. Invoking Nicolaus Copernicus and Johannes Hevelius seems to have impressed Mr. Gowin. Will invoking Bronisław Malinowski work as well?

Elżbieta M. Goździak is visiting professor at Adam Mickiewicz University in Poznan. In 2016, she was the George Soros Visiting Chair in Public Policy at the Central European University in Budapest. She is also an author of *Trafficked Children and Youth in the United States: Reimagining Survivors*.

Izabella Main is associate professor of anthropology at the Adam Mickiewicz University in Poznan, Poland, and the secretary of the Centre of Migration Studies. She is the author of *Better Medical worlds? Health, Illness and Treatment of Polish Migrant Women (in Polish)*.

Naor Ben-Yehoyada, Sarah Wagner, and Doug Rogers are contributing editors for the Society for the Anthropology of Europe.

Cite as: Goździak, Elżbieta M., and Izabella Main. 2018. "Erasing Polish Anthropology?," *Anthropology News* website, December 7, 2018. DOI: 10.1111/AN.1051.